

УДК 336.225.6(100+477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-106-4>**Руденко В. В.**

Вінницький навчально-науковий інститут економіки

Західноукраїнського національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4911-7600>**Щур Р. І.**

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9945-3939>**Припхан І. І.**

кандидат юридичних наук, доцент, суддя

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9737-6885>**АДМІНІСТРУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ЗБОРУ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА**

Дослідження присвячене аналізу специфіки адміністрування туристичного збору в Україні в порівнянні з європейськими країнами. Розглянуто економічну, соціально-економічну та фінансову сутність збору, його роль у фінансуванні місцевих бюджетів, розвитку туристичної інфраструктури та збереженні культурної й природної спадщини. З'ясовано особливості української практики туристичного оподаткування: фіксовані ставки, централізовану звітність та розширений перелік пільгових категорій. Виявлено проблеми адміністрування туристичного збору в Україні: обмежену гнучкість ставок, перевищення збору для іноземних туристів та низький фінансовий потенціал. На основі європейського досвіду запропоновано напрями вдосконалення адміністрування туристичного збору в Україні: диференціація ставок, запровадження адваторної форми, оптимізація для іноземних туристів, децентралізація адміністрування та цільове використання коштів. Результати дослідження мають практичне значення для підвищення ефективності туристичного збору та конкурентоспроможності України на міжнародному туристичному ринку.

Ключові слова: туристичний збір, адміністрування, місцеві бюджети, туристична інфраструктура, податкові пільги, нормативно-правова база.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку туристичної сфери підтверджують її стратегічне значення для економічного зростання, формування позитивного іміджу держави та забезпечення надходжень до бюджетів різних рівнів. В умовах глобалізації та посилення конкуренції між країнами за туристичні потоки важливим інструментом регулювання є туристичний збір, який виступає не лише джерелом фінансових ресурсів для місцевих громад, а й елементом державної податкової політики у сфері туризму. Ефективність адміністрування туристичного збору значною мірою зумовлює рівень наповнення місцевих бюджетів, якість туристичної інфраструктури та можливості забезпечення сталого розвитку територій.

Попри поширеність туристичного збору в європейських країнах, в Україні його функціонування супроводжується низкою проблем: нечіткістю механізмів адміністрування, недостатньою прозорістю у визначенні ставок і порядку сплати, низьким рівнем податкової дисципліни суб'єктів туристичної діяльності. Це зумовлює необхідність ґрунтовного вивчення міжнародного досвіду справляння туристичного податку та пошуку оптимальних моделей його імплементації в українських реаліях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика адміністрування туристичного збору в Україні та за кордоном розглядається у двох взаємопов'язаних площинах: правове регулювання та економіко-облікові аспекти. Так, українські вчені, зокрема Л. Бовш, А. Охріменко, М. Бойко та С. К. Гупта, наводять емпіричні дані щодо адміністрування туристичного збору в Україні, акцентуючи на динаміці надходжень, ефективності місцевих органів та бар'єрах у взаємодії з бізнесом [1]. А. Калінічев досліджує правову рамку збору після реформ 2018 р., наголошуючи на змінах у колі платників та механізмах визначення об'єкта та ставки збору [2]. К. Недоступ і Н. Гресь акцентують увагу на процедурних аспектах справляння

збору, включаючи публічність реєстрів податкових агентів, уніфікацію первинних документів та кореспонденцію бухгалтерських рахунків при операціях із туристичним збором [3]. А. Рижий розглядає правову природу туристичного збору та його співвідношення з місцевими податками, залучаючи порівняльно-правовий аналіз практики ЄС [4]. О. Федорченко і Д. Гновенко узагальнюють міжнародний досвід адміністрування туристичного збору, підкреслюючи вплив глобалізації та цифровізації на облік і контроль [5].

Іноземні дослідники, зокрема А. Кальверас і Й. Шаковіч розглядають адміністрування туристичного збору у вертикально сегментованих туристичних дестинаціях, приділяючи особливу увагу ефектам перенасичення [6]. Л. Гьокташ і Г. Четін досліджують туристичний збір з точки зору сталого розвитку, визначаючи готовність туристів до сплати податку у контексті фінансування екологічних та соціальних ініціатив [7]. Д. Махангіла та В. Андерсон оцінюють адміністративні бар'єри у справлянні туристичного збору на прикладі Занзібару [8]. Х. Л. Роман, П. Карденас-Гарсія та Х. Пулідо-Фернандес проводять огляд практики оподаткування туристичної діяльності у 50 найпопулярніших туристичних дестинаціях світу [9]. Х. Сонг, Н. Сітарам та Шун Є аналізують вплив туристичного податку на бюджетне планування туристів [10].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз сучасних досліджень у сфері адміністрування туристичного збору дозволяє виділити кілька ключових не вирішених аспектів, що потребують подальшого наукового та практичного опрацювання. По-перше, у вітчизняній літературі відзначається недостатня чіткість механізмів адміністрування туристичного збору. По-друге, низка українських науковців підкреслює недостатню прозорість у веденні обліку та публічності інформації щодо туристичного збору. По-третє, вітчизняні та зарубіжні дослідники

зазначають неоптимальні адміністративні процедури, що створюють додаткові бар'єри для бізнесу та знижують ефективність туристичного збору. По-четверте, у міжнародних публікаціях виділяються економічні та поведінкові аспекти туристичного збору. По-п'яте, існує обмежена увага до поєднання фіскальної політики з принципами сталого розвитку та соціально-екологічними ініціативами. Отже, невирішені частини проблеми стосуються як правового та організаційного адміністрування туристичного збору в Україні, так і економічних, поведінкових та соціально-екологічних аспектів його застосування на міжнародному рівні. Вирішення цих питань є критично важливим для розробки оптимальної моделі адміністрування туристичного збору, яка поєднувала б ефективність фіскальних надходжень із конкурентоспроможністю туристичних територій і принципами сталого розвитку.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-практичних засад адміністрування туристичного збору в Україні з урахуванням європейського досвіду, а також розробка пропозицій щодо вдосконалення механізмів його справляння з метою підвищення ефективності функціонування туристичної сфери та зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів.

Виклад основного матеріалу. Туристична сфера в умовах глобалізації набуває стратегічного значення для економічного розвитку держав, сприяючи формуванню позитивного міжнародного іміджу та забезпеченню додаткових бюджетних надходжень. Одним із важливих інструментів регулювання туристичної діяльності виступає туристичний збір, який водночас виконує функції джерела фінансових ресурсів для місцевих громад та елементу державної податкової політики. Ефективність його адміністрування безпосередньо впливає на рівень наповнення місцевих бюджетів, розвиток туристичної інфраструктури та забезпечення сталого розвитку територій.

Туристичний збір є різновидом місцевих податків і зборів, що справляється з осіб, які тимчасово перебувають на території певної адміністративно-територіальної одиниці з метою відпочинку або інших цілей, не пов'язаних із постійним місцем проживання. Його економічна сутність полягає у формуванні додаткового фінансового ресурсу для місцевих бюджетів, що використовується на розвиток туристичної інфраструктури, підвищення якості послуг, збереження культурної та природної спадщини, а також забезпечення сталого розвитку туристичних територій.

З фіскальної точки зору туристичний збір виконує функцію перерозподілу витрат, пов'язаних із підтриманням туристичної інфраструктури, з місцевого населення на відвідувачів, які безпосередньо користуються перевагами дестинації. Соціально-економічний зміст збору полягає у досягненні балансу між інтересами громади, яка отримує фінансову вигоду від туризму, та інтересами туристів, які сплачують відносно невеликі суми за можливість користування відповідними благами.

Враховуючи дослідження О. Величко [11, с. 224] та С. Мархонос і Н. Турло [12, с. 34], вважаємо, що специфіка туристичного збору проявляється у таких характеристиках:

1. Місцевий характер – збір устанолюється на рівні муніципалітетів або органів місцевого самоврядування, що дозволяє враховувати регіональні особливості розвитку туризму та потреби конкретних територій.

2. Цільове призначення – надходження від збору здебільшого спрямовуються на фінансування заходів у сфері туризму, розвиток інфраструктури, охорону довкілля, культурні програми, що посилює його суспільну значущість.

3. Залежність від туристичних потоків – сума надходжень визначається динамікою в'їзного та внутрішнього туризму, сезонними коливаннями, подією та загальною привабливістю регіону.

4. Різноманітність форм справляння – у міжнародній практиці застосовуються різні моделі обчислення збору: фіксовані ставки за добу перебування, відсоток від вартості проживання, комбіновані підходи.

5. Найявність податкових агентів – як правило, адміністрування збору покладається на заклади розміщення (готелі, пансіонати, кемпінги), які виступають посередниками між туристами та органами влади.

Відтак туристичний збір є не лише джерелом бюджетних доходів, але й інструментом реалізації політики сталого розвитку у сфері туризму. Його специфіка полягає в тісному зв'язку з мобільністю населення, територіальною прив'язаністю та багатифункціональністю, що поєднує фіскальні, соціально-економічні та регулятивні аспекти.

У країнах Європи туристичне оподаткування має довгу історію та різноманітні підходи до адміністрування, що проявляється у варіативності ставок, способів їх визначення (специфічна чи адвалорна форма) та умов справляння залежно від категорії закладу розміщення, сезону або статусу туристичної території. В Україні ж практика справляння туристичного збору є відносно новою, а її особливістю виступає встановлення фіксованих ставок залежно від виду туризму (внутрішній чи в'їзний), що значно відрізняє національну модель від європейських підходів (табл. 1).

Дані табл. 1 засвідчують значну варіативність підходів до адміністрування туристичного збору, що зумовлено відмінностями у фіскальних традиціях, рівні розвитку туристичної інфраструктури та пріоритетах державної політики у сфері туризму.

У більшості європейських країн туристичний збір справляється у формі фіксованих ставок за одну особу за ніч перебування (наприклад, Австрія, Італія, Іспанія), які диференціюються залежно від категорії закладу розміщення, сезону або територіальної специфіки. Водночас у Німеччині, Нідерландах, Люксембурзі, Туреччині поширене використання адвалорних ставок, що встановлюються у відсотках від вартості проживання, що робить систему більш гнучкою та пов'язаною з рівнем витрат туристів. Окремі країни, зокрема Греція, застосовують комбіновані моделі (податок на тимчасове проживання, а також екологічний податок, пов'язаний зі зміною клімату).

Водночас низка держав, таких як Ватикан, Данія, Естонія, Ірландія, Фінляндія, Норвегія, Швеція та Велика Британія, не застосовують туристичний збір. Відмова від його справляння у цих країнах пояснюється високим рівнем розвитку економіки, достатніми надходженнями від інших податкових джерел, а також прагненням підтримати конкурентоспроможність своїх туристичних дестинацій.

На цьому тлі українська практика виглядає досить специфічною. Згідно з чинним законодавством, у 2025 р. ставка туристичного збору становить 40 гривень (приблизно 0,83 євро) за добу для внутрішнього туризму та 400 гривень (близько

Таблиця 1

Ставки туристичного збору в Україні та країнах Європи

Країна	Ставка
Австрія	Від 2 до 5 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Албанія	від 100 до 350 албанських леків (близько 0,9-3 євро) за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення
Андорра	Від 1 до 3,5 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Бельгія	Від 1 до 5,66 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Болгарія	від 0,2 до 1,5 левів (близько 0,26-1,53 євро) за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Боснія і Герцеговина	від 0,5 до 3 левів (близько 0,1-0,77 євро) за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Греція податок на тимчасове проживання	0,5% від вартості проживання
Греція податок на стійкість до кліматичної кризи	Від 0,5 до 4 євро у низький сезон та від 2 до 15 євро у високий сезон за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Ісландія	Від 300 до 1000 ісландських крон (приблизно 2-6,70 євро) за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Іспанія	Від 0,5 до 6 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Італія	Від 0,6 до 7 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Латвія	Від 0,5 до 1,5 євро за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення, але максимальна сума – 10 євро за безперервне перебування в межах одного періоду
Литва	Від 0,5 до 2 євро за особу/ніч незалежно від категорії та типу закладу розміщення, але максимальна сума – 10-14 євро за безперервне перебування в межах одного періоду
Ліхтенштейн	Від 1,5 до 3,5 швейцарських франків (приблизно 1,60-3,74 євро) за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Люксембург	Від 1 до 2 євро за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення (якщо застосовується специфічна ставка) та 3% від вартості розміщення (якщо застосовується адвалорна ставка)
Мальта	Від 0,5 до 5 євро за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення
Монако	Від 2 до 7 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Нідерланди	Від 1,6 до 6,2 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення (якщо застосовується специфічна ставка) та від 6,5 до 12,5% від вартості розміщення (якщо застосовується адвалорна ставка)
Німеччина	Від 2 до 5,4 євро за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення (якщо застосовується специфічна ставка) та від 3 до 8% від вартості розміщення (якщо застосовується адвалорна ставка)
Північна Македонія	40 денарів (приблизно 0,7 євро) за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення
Польща	Максимум 3,52 злотих (приблизно 0,82 євро) за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення в містах, що мають статус курортно-охоронної зони, та 2,5 злотих (приблизно 0,6 євро) – в інших містах, де стягується місцевий податок
Португалія	Від 1 до 4 євро за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення
Румунія	Від 1 до 3% за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення
Сан-Марино	Від 0,2 до 4 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Словенія	Від 0,6 до 3,13 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Словаччина	Від 0,5 до 3,5 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Туреччина	2% від вартості розміщення
Угорщина	Від 500 до 680 угорських форинтів (приблизно 1,25-1,7 євро) за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення (якщо застосовується специфічна ставка) та 4% від вартості розміщення (якщо застосовується адвалорна ставка)
Україна	40 гривень (приблизно 0,83 євро) для внутрішнього туризму та 400 гривень (приблизно 8,26 євро) для в'їзного туризму за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення
Франція	Від 0,44 до 15,67 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Хорватія	Від 0,93 до 1,33 євро за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення
Чехія	Максимум 50 чеських крон (приблизно 2,04 євро) за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення
Чорногорія	1 євро за особу/ніч незалежно від категорії закладу розміщення
Швейцарія	Від 1 до 7 швейцарських франків (приблизно 1,07 і 7,46 євро) за особу/ніч залежно від категорії закладу розміщення

Джерело: складено авторами на основі [13; 14]

8,26 євро) для в'їзного. Такий підхід має кілька проблемних аспектів:

- відсутність диференціації залежно від категорії закладу розміщення чи тривалості перебування, що суперечить загальноєвропейським практикам;
- не виправдано висока ставка для іноземних туристів, яка перевищує середні показники у багатьох країнах Європи, що може негативно позначатися на привабливості України як туристичної дестинації;
- фіксований характер збору, який не враховує сезонності та цінової політики готельних підприємств, що обмежує гнучкість адміністрування.

Загалом українська модель справляння туристичного збору потребує реформування з урахуванням міжнародних практик. Оптимізація може передбачати запровадження диференційованих ставок залежно від категорії закладу, перехід до адвалорної системи, яка б прив'язувала податковий тягар до фактичних витрат туриста, а також адаптацію ставок для іноземних туристів до середньоєвропейського рівня. Це сприятиме підвищенню прозорості та справедливості оподаткування, а також посиленню конкурентоспроможності України на світовому туристичному ринку.

Особливістю міжнародної практики є те, що в більшості європейських країн облік і звітність щодо туристичного збору ведуться виключно на рівні муніципалітетів. Це зумовлено тим, що туристичний збір має локальний характер і адмініструється органами місцевого самоврядування. Як наслідок, на загальнодержавному рівні відсутня консолідована статистика надходжень цього платежу, що ускладнює проведення міжкраїнних порівнянь і визначення загальної ролі туристичного збору у фінансовій системі держави. У різних муніципалітетах ЄС відрізняються як ставки, так і порядок адміністрування, що ще більше унеможливило створення єдиної централізованої статистики.

В Україні ситуація є іншою. Завдяки централізованій системі податкової звітності, адміністрування туристичного збору супроводжується формуванням офіційної державної статистики щодо обсягів його надходжень до місцевих бюджетів. Такий підхід дозволяє здійснювати комплексний аналіз динаміки та структури надходжень,

виявляти тенденції розвитку туристичного ринку та визначати проблемні аспекти адміністрування. На відміну від більшості європейських країн, українська практика забезпечує можливість оцінювати роль туристичного збору у формуванні фінансової спроможності громад у масштабах усієї країни (рис. 1).

За даними рис. 1 спостерігалася нестабільність надходжень від туристичного збору до місцевих бюджетів України в досліджуваному періоді. Так, у 2020 р. обсяг надходжень становив 130,6 млн грн, тоді як у 2021 р. відбулося значне зростання до 244,0 млн грн, що пояснюється послабленням карантинних обмежень і частковим відновленням туристичної активності. Водночас у 2022 р. спостерігалася зниження до 186,4 млн грн, зумовлене військовою агресією РФ проти України та різким скороченням туристичних потоків. У наступні роки фіксувалося поступове відновлення: 222,6 млн грн у 2023 р. та 273,1 млн грн у 2024 р. Проте, навіть за умов зростання абсолютних показників, частка туристичного збору у загальних податкових надходженнях місцевих бюджетів в Україні залишається вкрай низькою – від 0,05% у 2020, 2022 та 2023 рр. до максимуму у 0,07% у 2021 р. і 0,06% у 2024 р. Це свідчить про його мінімальне значення у формуванні місцевих бюджетів та обмеженість фінансового потенціалу.

Національна специфіка справляння туристичного збору в Україні, що характеризується фіксованими ставками, що не враховують ані сезонності, ані категорії закладу розміщення, суттєво обмежує можливості збільшення доходів, адже надходження формуються не стільки за рахунок економічної ефективності адміністрування, скільки від динаміки туристичних потоків. Крім того, на відміну від європейських країн, де туристичний збір часто має цільове спрямування (розвиток інфраструктури, фінансування екологічних та культурних проєктів), в Україні його надходження мають загальний характер, що знижує прозорість і довіру з боку туристичного бізнесу та самих відвідувачів.

У системі адміністрування туристичного збору важливе місце займають пільги, що надаються окремим категоріям платників. Їх встановлення зумовлено як соціально-економічними, так і гуманітарними факторами, адже вони покликані забезпечити баланс між наповненням місцевих бюджетів

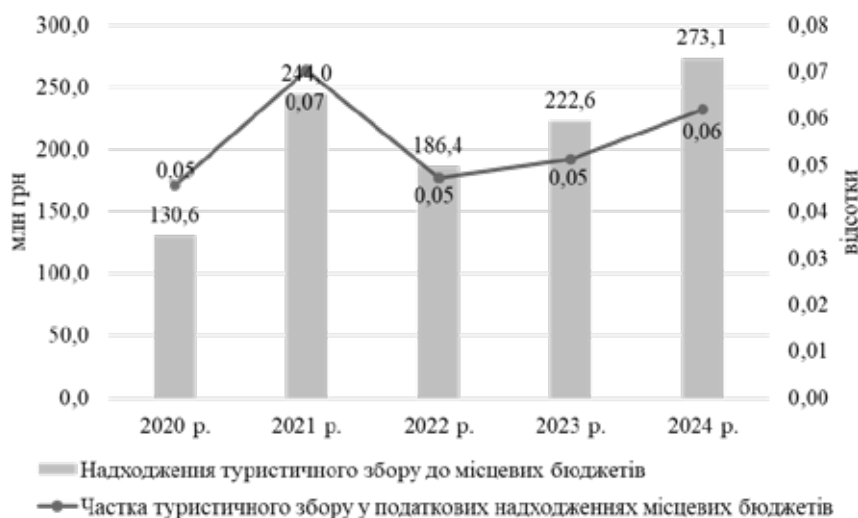

Рис. 1. Надходження туристичного збору до місцевих бюджетів в Україні у 2020–2024 рр.

Джерело: складено авторами на основі [15]

і соціальною справедливістю. В європейських країнах пільги з туристичного збору мають широкий спектр і відображають як міжнародні стандарти соціального захисту, так і національні традиції у сфері податкової політики (табл. 2).

Дані табл. 2 демонструють наявність і специфіку пільг у країнах Європи та в Україні за різними соціальними категоріями. Так, найпоширенішою пільгою є звільнення від сплати збору дітей, однак вік, до якого вона діє, значно варіюється – від 5 років у Німеччині до 18 років у Монако, Чехії, Угорщині та Україні. Це свідчить про різні підходи до визначення віку дитинства у податковій практиці та акцент на підтримку сімей з дітьми як ключової соціальної групи туристів.

Значна кількість країн надає пільги учням і студентам, особам у службових відрядженнях, людям з інвалідністю та їх супроводжуючим, а також тим, хто проживає у місці реєстрації. Разом із тим,

у низці держав такі категорії відсутні у переліку пільговиків, що відображає відмінності у пріоритетах державної податкової політики. Специфічними для деяких країн є пільги для учасників офіційних спортивних або культурних заходів (Австрія, Литва, Словаччина, Чехія), а також для пацієнтів лікувальних закладів та їх супроводжуючих (наприклад, Болгарія, Іспанія, Італія).

Українська практика характеризується певною подвійністю. З одного боку, передбачені загальнопоширені пільги – для дітей до 18 років, осіб у службових відрядженнях, жителів громади за місцем реєстрації, осіб з інвалідністю та пацієнтів лікувальних закладів. З іншого боку, в Україні діють додаткові пільги, які не мають аналогів у більшості європейських країн. Зокрема, це ветерани війни, учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, члени сімей першого та/або другого ступеня споріднення, які розміщуються

Таблиця 2

Пільги з туристичного збору в Україні та країнах Європи

Країна	Діти	Учні й студенти	Особи у службовому відрядженні	Особи, що проживають у місці реєстрації	Особи з інвалідністю та їх супроводжуючі	Пенсіонери	Пацієнти та їх супроводжуючі в лікувальних закладах	Біженці та особи, які потребують соціального захисту	Особи з довготривалим проживанням	Учасники офіційних спортивних або культурних заходів
Австрія	До 15 р.	+	+	+	+		+			+
Албанія	До 12 р.	+	+		+			+		
Андорра	До 16 р.	+	+		+		+			+
Бельгія	До 12 р.	+	+	+	+		+			
Болгарія	До 12 р.		+		+		+			
Боснія і Герцеговина	До 12 р.		+	+	+		+			
Ісландія	До 12 р.		+		+		+			
Іспанія	До 12 р.		+		+		+		+	
Італія	До 10 р.	+	+		+		+		+	
Латвія	До 12 р.	+	+		+			+		
Литва	До 16 р.	+	+		+			+	+	+
Ліхтенштейн	До 12 р.	+	+		+				+	
Люксембург	До 16 р.	+	+		+				+	
Мальта	До 18 р.								+	
Монако	До 18 р.								+	
Нідерланди	До 18 р.			+			+			
Німеччина	До 5 р.			+	+		+			
Польща	До 7 р.		+		+		+			
Португалія	До 13 р.		+				+			
Румунія	До 12 р.	+	+				+			
Сан-Марино	До 14 р.		+		+		+			
Словаччина	До 18 р.	+	+		+	+	+			+
Словенія	До 7 р.	+	+		+		+			+
Туреччина	До 12 р.									
Угорщина	До 18 р.	+	+		+	+	+			
Україна	До 18 р.		+	+	+		+	+		
Франція	До 18 р.		+					+		
Хорватія	До 12 р.	+	+		+		+			
Чехія	До 18 р.	+	+	+	+	+	+			
Чорногорія	До 12 р.	+	+		+		+	+		
Швейцарія	До 6 р.	+	+				+	+		

Джерело: складено авторами на основі [13; 14]

у місцях проживання фізичної особи-власника житла, а також внутрішньо переміщені особи [16]. Саме ця національна специфіка є наслідком сучасних соціально-економічних і політичних викликів, зокрема військової агресії проти України та значних міграційних процесів.

Разом із тим, розширений перелік пільг в Україні має і проблемний аспект: зменшення фіскального потенціалу туристичного збору, що і без того займає незначну частку в доходах місцевих бюджетів. Це створює дилему між необхідністю соціального захисту вразливих груп та забезпеченням сталого фінансування розвитку туристичної інфраструктури (рис. 2).

За даними рис. 2 видно, що в Україні у 2020–2024 рр. спостерігалися значні коливання у використанні пільг з туристичного податку. У 2020 р. сума пільг була мінімальною – 148,84 тис. грн (0,11% від надходжень). Проте вже у 2021 р. вона різко зросла майже у п'ять разів – до 751,36 тис. грн, а частка від надходжень становила 0,31%. Подібний рівень зберігся і у 2022 р., коли пільги досягли 751,80 тис. грн, а їхня частка зросла до 0,40%, що свідчить про посилення соціальної орієнтованості податкової політики у воєнний період.

Надалі простежується тенденція до зниження показників. У 2023 р. обсяг пільг скоротився до 575,42 тис. грн (0,26%), а у 2024 р. – до 163,12 тис. грн, що відповідало лише 0,06% від надходжень. Це пояснюється переглядом механізмів надання пільг, посиленням контролю за їх застосуванням, а також необхідністю зміцнення місцевої фінансової бази в умовах воєнного стану та високого навантаження на видаткову частину місцевих бюджетів.

Удосконалення адміністрування туристичного збору в Україні є необхідною умовою підвищення його ефективності як фіскального інструменту та водночас важливого механізму підтримки розвитку туристичної інфраструктури. Аналіз європейського досвіду засвідчує, що найбільш поширеними напрямками реформування цього платежу є гнучкість у визначенні ставок, їхня адаптація до економічних реалій туристичного ринку, а також тісний зв'язок з соціальною політикою та місцевим розвитком.

Першим напрямом вдосконалення є запровадження диференційованих ставок залежно від

категорії закладу розміщення, тривалості перебування та сезонності. Європейська практика демонструє, що такий підхід дозволяє забезпечити більшу справедливість у розподілі податкового навантаження та врахувати платоспроможність туристів. В Україні ж фіксований характер збору, що залежить від рівня мінімальної заробітної плати у відповідному році, позбавляє систему гнучкості та створює дисбаланс у податковій політиці.

Другим важливим напрямом реформування ми розглядаємо перехід до адвалорної форми оподаткування, що передбачає нарахування збору як відсотка від вартості проживання. Такий підхід, поширений у Німеччині, Нідерландах, Люксембурзі та Туреччині, робить адміністрування більш ефективним, адже величина туристичного збору безпосередньо корелює з рівнем витрат туриста. Це забезпечує справедливість і дозволяє збільшувати надходження в умовах зростання цін у туристичній сфері.

Третім напрямом розвитку має стати оптимізація ставок для іноземних туристів. Українська практика встановлення значно вищої ставки для в'їзного туризму (у 2025р. приблизно 8,26 євро), порівняно з середньоєвропейським рівнем (1-5 євро), може відлякувати потенційних відвідувачів і знижувати конкурентоспроможність України як туристичної дестинації. Зниження цього рівня до середньоєвропейського стандарту сприятиме покращенню іміджу країни та стимулюванню міжнародних туристичних потоків.

Четвертим напрямом вдосконалення ми вбачаємо поглиблення децентралізації адміністрування збору, за прикладом європейських країн, де туристичний збір адмініструється на рівні муніципалітетів. Передача більшої гнучкості органам місцевого самоврядування дозволить враховувати специфіку територій, їхній туристичний потенціал і конкурентні переваги. У той же час необхідним є збереження єдиної системи державної звітності, яка забезпечуватиме консолідований аналіз надходжень.

П'ятий напрям реформування, на наш погляд, пов'язаний із цільовим використанням туристичного збору. У країнах Європи надходження часто спрямовуються на розвиток інфраструктури, фінансування культурних чи екологічних проєктів, що підвищує довіру платників та

Рис. 2. Пільги з туристичного збору в Україні у 2020–2024 рр.

Джерело: складено авторами на основі [15; 17]

легітимність податку. В Україні ж кошти надходять до загального фонду місцевих бюджетів, що знижує прозорість і зменшує суспільну підтримку цього платежу. Запровадження механізмів цільового використання дозволило б зміцнити фінансову основу туристичних дестинацій та підвищити якість туристичних послуг.

Таким чином, реформування системи адміністрування туристичного збору в Україні має ґрунтуватися на поєднанні європейських практик із національними особливостями. Гнучкіші підходи до визначення ставок, перехід до адваторної моделі, зниження ставки для іноземців, посилення ролі місцевого самоврядування та цільове використання коштів сприятимуть підвищенню ефективності збору, зростанню його фінансового потенціалу та зміцненню позицій України на світовому туристичному ринку.

Висновки з проведеного дослідження. Туристичний збір є важливим фінансовим інструментом розвитку територіальних громад, оскільки дозволяє формувати додаткові бюджетні ресурси для підтримки інфраструктури та збереження культурної

й природної спадщини. Європейський досвід свідчить про різноманітність підходів до його адміністрування, зокрема встановлення ставок, які враховують категорію закладу розміщення, сезонність і тривалість перебування. Натомість в Україні туристичний збір має фіксований характер і значну диференціацію між внутрішнім та в'їзним туризмом, що створює низку проблемних аспектів, зокрема зниження конкурентоспроможності на міжнародному ринку та обмеження фінансового потенціалу. Разом із тим, централізована система обліку й звітності в Україні забезпечує можливість для більш повного аналізу його динаміки, що є перевагою у порівнянні з практиками багатьох європейських країн.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є розробка моделей оптимізації туристичного збору з урахуванням міжнародних практик та потреб внутрішнього ринку, а також аналіз ефективності пільгових режимів для окремих соціальних категорій та їхнього впливу на баланс між соціальною справедливістю і наповненням місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Недоступ К. К., Грес Н. Л. Туристичний збір: обліково-економічні та правові аспекти справляння. *Наукові праці НДФІ*. 2019. №4 (89). С. 125–140.
2. Калінічев А. А. Проблеми законодавчого регулювання справляння туристичного збору (у розрізі новел Податкового кодексу України). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69). №4. С. 129–134.
3. Рижий А. В. Правова природа та особливості справляння туристичного збору. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. №4 (70). С. 108–113.
4. Федорченко О., Гновенко Д. Туристичний збір: міжнародний досвід та перспективи розвитку в умовах глобалізації. *Галицький економічний вісник*. 2022. Т. 77. №4. С. 70–75.
5. Bovsh L., Okhrimenko A., Boiko M., Gupta S. K. Tourist tax administration in the fiscal target system for hospitality businesses. *Public and Municipal Finance*. 2021. Vol. 10. Is. 1. P. 1–11.
6. Calveras A., Sákovic J. A tourist tax in a vertically segmented destination with congestion effects. *SERIEs*. 2025. Vol. 2. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13209-025-00303-2> (дата звернення: 07.09.2025).
7. Göktaş L., Çetin G. Tourist tax for sustainability: Determining willingness to pay. *European Journal of Tourism Research*. 2023. Vol. 35. URL: <https://ejtr.vumk.eu/index.php/about/article/view/2813/605> (дата звернення: 07.09.2025).
8. Mahangila D., Anderson W. Tax Administrative Burdens in the Tourism Sector in Zanzibar: Stakeholders' Perspectives. *SAGE Journals*. 2017. Vol. 7. Is. 4. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/2158244017736800> (дата звернення: 07.09.2025).
9. Román J. L., Cárdenas-García P., Pulido-Fernández J. Taxation of Tourism Activities: A Review of the Top 50 Tourism Destinations. *Revista de Economía Mundial*. 2020. Vol. 55. P. 49–78.
10. Song H., Seetaram N., Ye Sh. The effect of tourism taxation on tourists' budget allocation. *Journal of Destination Marketing & Management*. 2019. Vol. 11. P. 32–39.
11. Величко О. В. Порівняльно-правовий аналіз справляння туристичного збору в європейських державах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №8. С. 223–225.
12. Мархонос С. М., Турло Н. П. Туристичний збір як додаткове джерело наповнення місцевих бюджетів. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. 3 (77), 2. С. 32–38.
13. European Tourism Association : website. URL: <https://www.etoa.org/tourist-tax-rates/> (дата звернення: 07.09.2025).
14. Trippz : website. URL: <https://trippz.com/tourist-tax> (date of application: 07.09.2025).
15. Державний веб-портал бюджету для громадян : вебсайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення: 07.09.2025).
16. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. Дата оновлення: 04.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 07.09.2025).
17. Державна податкова служба України : вебсайт. URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення: 07.09.2025).

References:

1. Nedostup K. K., Gres N. L. (2019). Turystychnyi zbir: oblikovo-ekonomichni ta pravovi aspekty spravliannya [Tourist tax: accounting, economic and legal aspects of management]. *Naukovi pratsi NDFI – RFI scientific papers*, vol. 4 (89), pp. 125–140. (in Ukrainian)
2. Kalinichev A. A. (2019). Problemy zakonodavchoho rehuliuвання spravliannya turystychnoho zboru (u rozrizi novel Podatkovoho kodeksu Ukrainy) [Problems of legislative regulation of the collection of a tourist fee (in the context of the changes to the Tax code of Ukraine)]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Yurydychni nauky – Scientific Notes of the V. I. Vernadskyi TNU. Series: Legal Sciences*, vol. 4 (30), pp. 129–134. (in Ukrainian)
3. Ryzhyi A. V. (2020). Pravova pryroda ta osoblyvosti spravliannya turystychnoho zboru [Legal nature and features of tourist tax collection]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Pravo – State and Regions. Series: Law*, vol. 4 (70), pp. 108–113. (in Ukrainian)
4. Fedorchenko O., Hnovenko D. (2022). Turystychnyi zbir: mizhnarodnyi dosvid ta perspektvy rozvytku v umovakh hlobalizatsii [Tourist tax: international experience and prospects of development in the context of globalization]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician economic journal*, vol. 4 (77), pp. 70–75. (in Ukrainian)
5. Bovsh L., Okhrimenko A., Boiko M., Gupta S. K. (2021). Tourist tax administration in the fiscal target system for hospitality businesses. *Public and Municipal Finance*, vol. 10 (1), pp. 1–11.
6. Calveras A., Sákovic J. (2025). A tourist tax in a vertically segmented destination with congestion effects. *SERIEs*, vol. 2. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13209-025-00303-2> (accessed September 7, 2025).
7. Göktaş L., Çetin G. (2023). Tourist tax for sustainability: Determining willingness to pay. *European Journal of Tourism Research*, vol. 35. Available at: <https://ejtr.vumk.eu/index.php/about/article/view/2813/605> (accessed September 7, 2025).

8. Mahangila D., Anderson W. (2017). Tax Administrative Burdens in the Tourism Sector in Zanzibar: Stakeholders' Perspectives. *SAGE Journals*, vol. 7 (4). Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/2158244017736800> (accessed September 7, 2025).
9. Román J. L., Cárdenas-García P., Pulido-Fernández J. (2020). Taxation of Tourism Activities: A Review of the Top 50 Tourism Destinations. *Revista de Economía Mundial*, vol. 55, pp. 49–78.
10. Song H., Seetaram N., Ye Sh. (2019). The effect of tourism taxation on tourists' budget allocation. *Journal of Destination Marketing & Management*, vol. 11, pp. 32–39.
11. Velychko O. V. (2024). Porivnialno-pravovyi analiz spravliannia turystychnoho zboru v yevropeiskyykh derzhavakh [Comparative legal analysis of tourist tax collection in European countries]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*, vol. 8, pp. 223–225. (in Ukrainian)
12. Markhonos S. M., Turlo N. P. (2020). Turystychnyi zbir yak dodatkovye dzhherelo napovnennia mistsevykh biudzhetyv [Tourist tax as an additional source of filling local budgets]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of a systemic approach in economics*, vol. 3 (77)-2, pp. 32–38. (in Ukrainian)
13. European Tourism Association : website. Available at: <https://www.etoa.org/tourist-tax-rates/> (accessed September 7, 2025).
14. Trippz : website. Available at: <https://trippz.com/tourist-tax> (accessed September 7, 2025).
15. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian: veb-sait. [State budget web portal for citizens : website]. Available at: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (accessed September 7, 2025). (in Ukrainian)
16. Podatkovi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 r. №2755-VI [Tax Code of Ukraine dated December 02, 2010 No.2755-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (accessed September 7, 2025). (in Ukrainian) вв
17. Derzhavna podatkova sluzhba Ukrainy : veb-sait. [State Tax Service of Ukraine : website]. Available at: <https://tax.gov.ua/> (accessed September 7, 2025). (in Ukrainian)

Rudenko Viktoriia

Vinnytsia Educative and Research Institute of
West Ukrainian National University

Shchur Roman

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

Pryphan Iryna

PhD in Law, Associate Professor, Judge

ADMINISTRATION OF TOURIST FEE: EUROPEAN EXPERIENCE AND UKRAINIAN PRACTICE

Summary

In modern conditions, the need to adapt the European experience of administering tourist taxes to Ukrainian realities in order to increase fiscal efficiency and ensure sustainable development of local budgets is of particular relevance. The purpose of the study is to clarify the theoretical and practical foundations of the administration of the tourist tax in Ukraine, taking into account European experience, and to formulate recommendations for improving the mechanisms for its collection in order to increase the effectiveness of the development of the tourism industry and strengthen the financial capacity of local budgets. To achieve the goal, general scientific and special methods of cognition were applied, in particular analysis and synthesis, comparison, statistical and systemic approaches, which allowed for a comprehensive study of the European experience and Ukrainian practice of administering the tourist tax. The article examines the essence and features of the administration of the tourist tax as an important tool of tax policy and a mechanism for financing the development of the tourism sector. Its role in ensuring sustainable development of territories, forming the financial base of local budgets and supporting tourism infrastructure is substantiated. Based on a comparative analysis of European approaches and Ukrainian practice, significant differences in models of collecting tourist fees are established. The practical significance of the study lies in identifying areas for improving the system of tourist tax administration in Ukraine, the implementation of which will contribute to increasing the efficiency of tax administration, increasing local budget revenues, and strengthening Ukraine's competitiveness in the global tourism market.

Keywords: tourist tax, administration, local budgets, tourist infrastructure, tax benefits, regulatory framework.

Стаття надійшла: 02.09.2025

Стаття прийнята: 14.10.2025

Стаття опублікована: 30.10.2025